

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้าสู่อาณาจักรล้านนามาตั้งแต่พุทธศตวรรษ ๒๐ เป็นต้นมา ส่งผลให้ดินแดนแถบนี้มีความรุ่งเรือง โดยเฉพาะพุทธศตวรรษที่ ๒๑ อันเป็นยุคทองของพระพุทธศาสนาในภูมิภาคนี้ มีพระภิกษุชาวล้านนาได้แต่งวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีชื่อเสียงหลายฉบับ เช่น ตำนานมูลศาสนา จามเทวีวงศ์ มังคลัตถทีปนี และชินกาลมาลีปกรณ์ เป็นต้น^๑ ในล้านนาจากอดีตสู่ปัจจุบัน ปรากฏมีพระภิกษุผู้ครองสมณเพศถือวัตรปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ศึกษาทั้งในด้านคันถธุระและวิปัสสนาธุระแล้วยังเป็นผู้มีคุณูปการต่อสังคม สงเคราะห์ประชาชนอย่างกว้างขวาง เป็นนักเผยแผ่ที่มีผลงานโดดเด่นมีชื่อเสียงไปทั่วมณฑลพายัพ ประจักษ์แก่ประชาชนทั่วไป ตั้งแต่อดีตเป็นต้นมา เช่น พระสิริมังคลาจารย์ พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ฟู อุตตสิโว) ครูบาศรีวิชัย เป็นต้น^๒

ในมณฑลพายัพได้ปรากฏนามของชีปะขาวหรือครูบาอภัยชัยขาวปี ซึ่งได้ยึดเอาแนวคิดแบบอย่างที่ดีจากพระมหาเถระ และถือเป็นทายาททางธรรมผู้เป็นเบื้องหลังของท่านพระครูบาศรีวิชัยนักบุญแห่งล้านนา ได้รับการถ่ายทอดแนวคิดในการสร้างความศรัทธาในทางพระพุทธศาสนา วัตรปฏิบัติจากพระครูบาศรีวิชัยจนกลายเป็นผู้นำคนสำคัญของชาวกะเหรี่ยงโปว์และสกอร์^๓ และกลุ่มชาติพันธุ์ในล้านนา จนได้รับขนานนามว่าตนบุญรูปที่สองต่อจากพระครูบาศรีวิชัย

ในท่ามกลางสังคมล้านนาสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองทางรัฐบาลกลางต้องการผนวกหัวเมืองประเทศราชล้านนาเข้าสู่ส่วนกลางเรียกว่าอาณาบริเวณนี้ว่ามณฑลพายัพ เพื่อให้

^๑ พรรณเพ็ญ เครือไทย, วรรณกรรมพุทธศาสนาในล้านนา, (เชียงใหม่ : สำนักพิมพ์ไตรสัน, ๒๕๔๐), หน้า ๑๕.

^๒ พระมหาศรีบุญ ญาณธโร, การศึกษาหลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสุธรรมยามเถร (ครูบาอินทจักรรักษา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๕.

^๓ โสกา ชานะมูล, “ครูบาศรีวิชัย ตนบุญแห่งล้านนา (๒๔๒๑-๒๔๘๑)”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะศิลปศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๔), หน้า ๔๔.

เป็นปีกแผ่นอยู่ภายใต้การปกครองจากรัฐบาลกลาง^๔ ด้านการปกครองคณะสงฆ์ในล้านนามีการเปลี่ยนแปลงจากแบบดั้งเดิม สู่การตราพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ.๑๒๑ ซึ่งได้นำมาใช้ในการปกครองสงฆ์ในล้านนา แต่กลับส่งผลกระทบต่อการเล่นไหว้พระพุทธรูปของครุบาเจ้าศรีวิชัย ครุบาอภิชัยชาวปีในฐานะลูกศิษย์คนสำคัญพลอยได้รับผลกระทบที่เกิดขึ้นด้วย ทำให้ถูกบังคับลาสิกขาถึง ๓ ครั้ง การไม่ยอมสละเพศสมณะของครุบาอภิชัยชาวปี จึงหันมานุ่งขาวห่มขาวแทนการนุ่งห่มสีเหลืองแบบพระสงฆ์เป็นผ้าขาวด้วยภาวะจำยอม^๕ ภายใต้ความกดดันทางสังคมและการปกครองของสงฆ์ล้านนายุคใหม่ ได้ส่งผลกระทบต่อพุทธศาสนาในล้านนาอย่างเห็นได้ชัด นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างระเบียบการปกครองใหม่กับจารีตทางศาสนาดั้งเดิมของชาวล้านนา และได้เกิดปมความขัดแย้งระหว่างหมู่สงฆ์ที่ยึดแนวการปกครองยุคใหม่กับหมู่สงฆ์ที่ยึดแนวการปกครองแบบจารีตเดิมหรือหัวหมวดอุโบสถ

ในฐานะลูกศิษย์คนสำคัญของครุบาศรีวิชัย ครุบาอภิชัยชาวปีได้ยึดแนวการปฏิบัติตามจารีตดั้งเดิม ทำให้ถูกเพ่งเล็งจากทางฝ่ายปกครองคณะสงฆ์ยุคใหม่ว่าเป็นขบวนการต่อต้านการปกครอง ในขณะเดียวกันครุบาอภิชัยชาวปีได้แสดงจุดยืนอุดมการณ์ ในระเบียบวิธีแบบดั้งเดิม โดยผ่านการปฏิบัติ เช่น การนุ่งห่ม การเคร่งครัดในการเจริญสมาธิภาวนา การไม่ฉันเนื้อสัตว์ ฯลฯ โดยผ่านงานเขียนและในช่วงปี ๒๔๘๕-๒๕๐๑ ครุบาชาวปีได้เขียนหนังสือขึ้นมาจำนวนหนึ่ง อาทิ ระเบียบวิธีการสวดมนต์ไหว้พระ พระกรรมฐาน ๔๐ ทักสัน ศาสนาสองห้อง ฯลฯ^๖ เป็นงานเขียนเพื่อสะท้อนแนวคิดระเบียบวิธีการปฏิบัติแบบดั้งเดิม

การเปลี่ยนแปลงการปกครองการจัดระเบียบแบบแผนในครั้งนั้น ทำให้เกิดอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของครุบาอภิชัยชาวปี แต่ทว่าท่านก็ยังเจริญรอยตามแนวทางปฏิบัติและรับช่วงต่อจากครุบาศรีวิชัยในการก่อสร้างบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานและเผยแผ่พระพุทธศาสนา^๗ ในสถานภาพของการเป็นผ้าขาวสู่ผู้นำทางจิตวิญญาณในการเผยแผ่ทางพระพุทธศาสนา และจุดเด่น

^๔ สรัสวดี อ๋องสกุล, **ประวัติศาสตร์ล้านนา**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๘), หน้า ๔๒๐.

^๕ วิโรจน์ อินทนนท์, “ชีปะขาว(ผ้าขาว)”, ใน **เล่าขานตำนานธรรมฉบับ ครุบาเจ้าอภิชัยชาวปี**, รวบรวมจัดพิมพ์โดย ไมตรี ภาวัง, (เชียงใหม่ : วัดพระพุทธรูปมหาหนาม จัดพิมพ์เนื่องใน“โอกาสครบรอบ ๓๒ ปี ครุบาเจ้าอภิชัยชาวปี”, ๒๕๕๒), หน้า ๑๑.

^๖ ขวัญชีวัน ศรีสวัสดิ์, “ขบวนการครุบาชาวปีกับกะเหรี่ยงโปว์ในภาคเหนือของประเทศไทย”, (รายงานการวิจัย, สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๓๒), หน้า ๘.

^๗ พระครูวิสุทธิธรรมโมชิต (สัมพันธ์ สิริธมโม), **ความเป็นครุบา : กรณีศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๒๓.

ในการเผยแผ่ของครูบาศรีวิชัยที่มีความแตกต่างไปจากของครูบาศรีวิชัยคือภาระงานด้านสาธารณสงเคราะห์

บทบาทภาระงานของครูบาศรีวิชัยชาวปีมีลักษณะเด่นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาหลายด้านได้แก่ ด้านการเผยแผ่ศาสนธรรม ท่านได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาขึ้นมาหลายเล่ม ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ท่านได้ส่งเสริมเด็กชนเผ่าและชาติพันธุ์ต่างๆ ให้ได้รับการศึกษาและการสร้างโรงเรียน ด้านสาธารณูปการ ท่านได้สร้างศาสนสถานและบูรณะศาสนสถานในเขตบริเวณภาคเหนือและในเขตพม่าบางส่วน ด้านสาธารณสงเคราะห์ ครูบาศรีวิชัยชาวปีได้สงเคราะห์สร้าง โรงพยาบาล สถานีอนามัย ที่ว่าการอำเภอ และงานสาธารณประโยชน์ต่างๆ จากคุณประโยชน์ที่ครูบาศรีวิชัยชาวปีได้อุทิศตนเพื่อภาระงานในด้านต่างๆ ได้เสริมสร้างความศรัทธาในพระพุทธศาสนาต่อชนเผ่า ชาติพันธุ์ต่างๆ และได้รับการยกย่อง ยอมรับจากผู้นำทางภาครัฐ ผู้นำทางสังคม การได้รับโล่เกียรติคุณ ๔๐ กว่าโล่เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ซึ่งคุณงามความดีที่ท่านได้ปฏิบัติมา

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ยังมีประเด็นที่น่าสนใจอีกมากที่ควรหาคำตอบ เช่น เหตุผลการบังคับจลาจลศึกษา ทว่าท่านสามารถเคลื่อนไหวทำงานด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามอุดมการณ์ของท่านได้ทั้งที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากการทบทวนงานเขียนเกี่ยวกับครูบาศรีวิชัยชาวปีบางส่วนพบว่า ยังมีความคลาดเคลื่อนในเชิงข้อมูล และงานเขียนส่วนหนึ่งเน้นหนักในเรื่องอิทธิปาฏิหาริย์ มากกว่างานเขียนเชิงวิชาการ กอปรกับพบว่ายังไม่มีการศึกษาวิเคราะห์ในด้านบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของครูบาศรีวิชัยชาวปี ดังนั้น ผู้วิจัยจึงตั้งเป้าหมายที่จะค้นคว้าเพื่อรวบรวม ประวัติและบทบาทผลงานด้านการเผยแผ่สู่การวิเคราะห์บทบาทผลงานด้านการเผยพระพุทธศาสนาของครูบาศรีวิชัยชาวปี เพื่อทำการศึกษาประเด็นนี้อย่างเป็นระบบตามศาสตร์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ อนึ่ง เพื่อเป็นการประกาศเกียรติคุณเชิดชูคุณูปการคุณความดีของผู้มีบทบาทในการอนุรักษ์รักษาร่องพระพุทธศาสนา และการเผยแผ่หลักธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้เป็นแบบอย่างกับอนุชนรุ่นหลังสืบไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาประวัติและอุดมการณ์ของครูบาศรีวิชัยชาวปี
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาบทบาทและผลงานครูบาศรีวิชัยชาวปีที่มีต่อสังคมล้านนา
- ๑.๒.๓ เพื่อวิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของครูบาศรีวิชัยชาวปี

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ ชีวประวัติและอุดมการณ์ของครูบาภิชัยขาวปีมีความเป็นมาอย่างไร
- ๑.๓.๒ บทบาทครูบาภิชัยขาวปีและผลงานที่มีต่อสังคมล้านนาเป็นแบบใด
- ๑.๓.๓ บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของครูบาภิชัยขาวปีมีลักษณะอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การทำวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเน้นการวิจัยทางด้านเอกสาร (Documentary Research) และสัมภาษณ์ (Interview) ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลในประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาประวัติและอุดมการณ์ บทบาทที่มีต่อสังคมล้านนาในแง่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของครูบาภิชัยขาวปีวัดพระพุทธบาทนาเม อำเภอสี จังหวัดลำพูน

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านเอกสาร

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของเอกสารที่จะศึกษาดังนี้

๑. ชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๓๙ และหนังสือ อัตชีวประวัติและคำสอนของครูบาภิชัยขาวปี
๒. ชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) เอกสารสิ่งตีพิมพ์ ตำราทางวิชาการ หนังสือประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรม วารสาร หนังสือพิมพ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากรผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยจะใช้การสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายจำนวน ๑๐ ท่าน โดยจำแนกตามเกณฑ์เพื่อใช้สัมภาษณ์ตามประเด็นที่ได้กำหนด ซึ่งมีการกำหนดเกณฑ์ให้ผู้ให้สัมภาษณ์ดังนี้

- ๑) บุคคลผู้ร่วมยุคสมัยของครูบาภิชัยขาวปีทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์จำนวน ๗ ท่าน
- ๒) นักวิชาการที่ศึกษางานเขียนหนังสือ บทความ งานวิจัยเกี่ยวกับครูบาภิชัยขาวปีจำนวน ๓ ท่าน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ **บทบาท** หมายถึง การทำหน้าที่ของครูบาอริยชาวปีในด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ ด้านสาธารณสงเคราะห์ตามหลักการของพระพุทธศาสนา ในการช่วยเหลือพัฒนาสังคม

๑.๕.๒ **การเผยแผ่** หมายถึง การทำให้ขยายออกไป ทำให้แพร่หลายออกไป การเผยแผ่ในที่นี้หมายถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของครูบาอริยชาวปี ซึ่งได้แก่ การดำเนินงานเพื่อให้หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาแพร่หลายออกไปในทุกสารทิศ และการสร้างศาสนสถานทางพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างศรัทธาเลื่อมใสในพระรัตนตรัย น้อมหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปสู่การปฏิบัติ

๑.๕.๓ **ครูบา** หมายถึง ผู้สำเร็จในความรู้ เข้าถึงความสำเร็จทางจิตวิญญาณและเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณซึ่งมีคุณลักษณะคือ เป็นพระสงฆ์ผู้ศึกษาสิกขาซึ่งทางธรรม แล้วสั่งสอนคนหมู่มาก และทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาทุกด้าน จนได้รับการยอมรับนับถือสังคมยกย่องเชิดชู

๑.๕.๔ **ครูบาอริยชาวปี** หมายถึง ครูบาผู้ที่ครองผ้ากาสาพัสตร์สีขาวแทนเพื่อแสดงถึงสัญลักษณ์ของเพศนักบวช และได้ยึดเอาข้อวัตรตามหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา มาปฏิบัติ และเจริญรอยตามปฏิปทาของครูบาศรีวิชัยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อาทิ การเคร่งครัดในการเจริญสมาธิภาวนา การไม่ฉันทนื้อเนื้อสัตว์ การจาริกไปสร้างศาสนสถานและสาธารณประโยชน์ในสถานที่ต่าง ในเขตบริเวณภาคเหนือ

๑.๕.๕ **ต้นบุญ** หมายถึง บุคคลผู้มีบุญบารมีและมีการสั่งสมบุญ ซึ่งอาจจะอยู่ในสถานะภาพพระหรือฆราวาสก็ได้ ซึ่งชาวล้านนาเชื่อว่า บุคคลผู้นั้นเป็นตัวแทนของหน่อพุทธางกูร หรือพระโพธิสัตว์ ที่เกิดมาเพื่อสั่งสอนให้คนทั้งหลายพ้นจากบาป ช่วยเหลือผู้คนให้พ้นจากทุกข์และในยามที่บ้านเมืองเกิดความไม่สงบ และ "ต้นบุญ" ไม่จำเป็นต้องมีศถาบรรดาศักดิ์หรือกำเนิดในชาติตระกูลสูง

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๑ เอกสาร

ไมตรี ภาวัง พร้อมคณะ^๔ ได้รวบรวมเขียนในหนังสือเล่าขานตำนานธรรม ฉบับครูบาเจ้าอริยชาวปี พอสรุปใจความสำคัญดังนี้ พระพุทธเจ้าองค์ก่อนท่านจะตรัสรู้ ท่านเองยังถูกมาร

^๔ ไมตรี ภาวัง พร้อมคณะ, เล่าขานตำนานธรรม ฉบับ ครูบาเจ้าอริยชาวปี, (เชียงใหม่ : วัดพระพุทธบาทผาหนาม จัดพิมพ์เนื่องใน“โอกาสครบรอบ ๓๒ ปี ครูบาเจ้าอริยชาวปี”, ๒๕๕๒).

ตามผจญ ฉันทฉันทนั้น ผู้ที่จะเจริญตามรอยพระพุทธรองค์หาได้อยู่แต่ในร่างที่ครองผ้าเหลืองเท่านั้น ไม่อุปมาดังท่านครูบาภิชัยขาวปี จากเรื่องราวและประวัติความเป็นมาของท่าน ก็ย่อมเป็นเครื่องยืนยัน ถึงลักษณะและการประพฤติปฏิบัติในการทำความดีของท่าน ได้เป็นอย่างดีตลอดชีวิตของท่านครูบาขาวปี นับตั้งแต่ครองตนอยู่ในผ้าเหลืองจนกระทั่งถูกกลั่นแกล้ง ให้ลาสิกขาถึงสามครั้งสามครา และเมื่อถูกจับสึกครั้งใดครูบาศรีวิชัยก็จะเป็นผู้บวชให้ทุกครั้งไป จนครั้งสุดท้ายครูบาขาวปีถูกจับสึก ในขณะที่สิ้นครูบาศรีวิชัยแล้วครูบาขาวปีจึงไม่ยอมบวชอีก トラบกระทั่งทุกวันนี้ปัจจุบันอายุได้ ๘๖ ปี ถึงแม้ว่าจะครองผ้าขาวอยู่แต่จริยวัตร ตลอดจนกระทั่งการประพฤติปฏิบัติของครูบาขาวปี ก็ยังคงครองตนเสมือนพระภิกษุทุกประการ อาทิ การปฏิบัติตนโดยถือมังสวิรัต ไม่เคยฉันอาหารประเภทเนื้อถือศีลาจารวัตร เช่นพระสงฆ์โดยทั่วไป ฉันทอาหารวันละมื้อ และพัฒนาสาธารณะกุศลตลอดที่ท่านมีชีวิตอยู่

ประดิษฐ์ รัตนพรหม^๙ ได้เขียนในหนังสือประวัติชีวิตครูบาภิชัยขาวปีว่า ครูบาภิชัยขาวปีท่านเป็นพระป่า เป็นพระปฏิบัติดีปฏิบัติชอบดำเนินการปฏิบัติตามสายกัมมัฏฐานของท่านครูบาศรีวิชัย ท่านเป็นผู้ที่ชอบความสงบวิเวกของป่า ท่านเป็นผู้ที่มีใบหน้าอัมเอบ สงบ เต็มไปด้วยราศีแห่งบุญเปี่ยมไปด้วยความเมตตาปราณีเสมอกับคนทั่วหน้า ไม่ถือตัวเย่อหยิ่งไม่มีขีดชั้นฐานะ ไม่มัวเมาในลาภสักการะ ท่านเป็นคนพูดน้อยสอนสำรวม คำพูดแต่ละคำเต็มไปด้วยสาระธรรมแต่บางครั้งก็แฝงปริศนาธรรม อันทำให้บางคนไม่เข้าใจและตีความหมายไปผิดๆ ก็มี ท่านอุทิศกายใจให้กับงานพัฒนาอย่างสุดชีวิต ด้วยความมุ่งมั่นที่จะให้เกิดประโยชน์อย่างไพศาลแก่ส่วนรวมและประเทศชาติอย่างแท้จริง โดยไม่หวั่นไหวต่อความทุกข์ยากลำบากจนเผชิญกับปัญหาต่างๆ จนสุดท้ายอยู่ในเพศสมณะไม่ได้จึงครองตัวเป็นชีปะขาว

พระพงษ์ศักดิ์ คัมภีร์ธัมโม^{๑๐} ได้รวบรวมหนังสือเรื่องประวัติชีวิตครูบาเจ้าอภิชัย (ขาวปี) ฉบับปรับปรุงเพิ่มเติม ได้กล่าวถึงครูบาภิชัยขาวปีว่า ตลอดชีวิตของท่าน ไม่เคยว่างเว้นในงานพัฒนาสร้างสรรค์แม้แต่เพียงวันเดียว แม้ระยะเวลาอันยาวนานที่ผ่านมานั้นจะต้องผจญกับฝูงมารที่ตามจองพลาญจนแทบล้มประดาตายหรือจนแทบหมดเกียรติคุณจนอยู่ในเพศสมณะไม่ได้ ต้องครองตัวเป็นชีปะขาวจนถึงวาระสุดท้าย ท่านเป็นผู้มีขันติธรรมอันเลิศ อุทิศกายใจให้กับงานพัฒนาอย่างสุดชีวิต ด้วยความมุ่งมั่นที่จะให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมและประโยชน์แก่ประเทศชาติอย่างแท้จริง โดยไม่หวั่นไหวต่อความทุกข์ยากลำบากหรืออุปสรรคนานัปการที่เข้ามาขัดขวาง

^๙ ประดิษฐ์ รัตนพรหม, **ประวัติชีวิตครูบาภิชัย (ขาวปี)**, (เชียงใหม่ : รุ่งเรืองการพิมพ์, ๒๕๒๕).

^{๑๐} พระพงษ์ศักดิ์ คัมภีร์ธัมโม, **ประวัติชีวิตครูบาเจ้าอภิชัย(ขาวปี)**, (ลำพูน : วัดพระพุทธรูปมหาพนาม, ๒๕๔๐).

สุธานี จันทรรัตน์ศิริ^{๑๑} ได้เขียนในหนังสือชีวประวัติครูบาเจ้าอภิชัย(ขาวปี) ถึงจิตวิญญาณของพระนักพัฒนาว่า ด้วยวิญญาณของพระนักพัฒนาของครูบาอภิชัยขาวปี หลังจากได้จำพรรษาอยู่ที่วัดพระพุทธรูปท่ามะเฒ่า เมื่อทราบว่าครูบาศรีวิชัยผู้เป็นอาจารย์กำลังสร้างทางขึ้นดอยสุเทพเชียงใหม่ ครูบาอภิชัยขาวปี ท่านจึงพากระเหรี่ยงจำนวน ๕๐๐ คน ไปช่วยทำถนนขึ้นดอยสุเทพจนเสร็จ

จรัส โฆษณานันท์^{๑๒} ได้กล่าวไว้ในหนังสือตามรอยประวัติพระครูบาศรีวิชัยและครูบาขาวปี นักบุญแห่งล้านนาว่า ในขณะที่ครูบาอภิชัยขาวปีเป็นสามเณร ท่านได้ปฏิบัติกิจอุปัฏฐากแด่พระครูบาศรีวิชัยอย่างครบถ้วน ท่านจึงเป็นที่รักของอาจารย์อย่างยิ่ง สามเณรน้อยได้เฝ้าอุปัฏฐากพระอาจารย์ และร่ำเรียนกัมมัฏฐานและอักษรสมัย จนครบถ้วนด้วยความสนใจพร้อมกับปฏิบัติตามที่พร่ำสอน จนดวงจิตสงบ พร้อมกันนั้นก็ถ่ายทอดในเชิงวิชาช่างก่อสร้างจากพระอาจารย์จนเกิดความชำนาญ จนถึงขนาดว่าเพียงเดินผ่านเสาไม้ต้นไหนก็สามารถรู้ได้ทันทีว่า เสาต้นไหนกลวงตันไหนตัน ทั้งๆ ที่ไม่ปรากฏว่า เสาไม้ต้นนั้นจะมีรอยกลวงปรากฏให้เห็นแก่สายตา ท่านดำเนินชีวิตทั้งในด้านการปฏิบัติธรรมกัมมัฏฐาน และด้านการพัฒนาก่อสร้างควบคู่กันไป จบจนอายุได้ ๒๒ ปี ท่านพระครูบาศรีวิชัยจึงอุปสมบทให้ แต่เพราะเหตุที่ท่านมีชื่อเหมือนอาจารย์ อาจารย์จึงเปลี่ยนชื่อฉายาให้ใหม่ว่า “อภิชัยขาวปี”

ภูชิสส์ไชย บงกชผ่องอำไพ^{๑๓} และคณะได้เรียบเรียงหนังสือ “ครูบาเจ้าศรีวิชัย” นักบุญแห่งล้านนา ครูบาศีลธรรม ซึ่งในปี พ.ศ.๒๔๔๘ พระครูบาศรีวิชัยได้บรรพชาให้ “นายจุมปี” ที่วัดบ้านปาง พอบรรพชาเสร็จได้ตั้งชื่อใหม่ว่า “สามเณรศรีวิชัย” ในปี พ.ศ.๒๔๕๔ ได้อุปสมบทให้สามเณรศรีวิชัยแล้วตั้งชื่อใหม่ว่า “อภิชัยภิกขุ” ต่อมาพระอภิชัยเป็นกำลังสำคัญมากในการช่วยเหลือพระครูบาเจ้าศรีวิชัยบูรณะซ่อมแซมศาสนสถานและก่อสร้างวัดวาอารามต่างๆ ทั่วดินแดนล้านนา ท่านอภิชัยภิกขุได้เจริญรอยตามผู้เป็นอาจารย์ได้ข้ามเขตไปพัฒนาถึงประเทศพม่าด้วย คนในพม่าจังหวัดตาก, เชียงใหม่, ลำพูน, ลำปางและสุโขทัยต่างรู้จัก ท่านอภิชัยภิกขุ ในนามครูบาขาวปีนั่นเอง ส่วนชาวปกาเกอญอ (กะเหรี่ยงสะกอ) จะเรียกท่านว่า “เก่อจ่ากาว”

^{๑๑} สุธานี จันทรรัตน์ศิริ, *ชีวประวัติครูบาเจ้าอภิชัย(ขาวปี)*, (ลำพูน : ห้างหุ้นส่วนสามัญณัฐพลการพิมพ์, ๒๕๔๘).

^{๑๒} จรัส โฆษณานันท์, *ตามรอยประวัติพระครูบาศรีวิชัยและพระครูบาขาวปี นักบุญแห่งล้านนา*, (กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดมีเดีย เพรส, ๒๕๔๙).

^{๑๓} ภูชิสส์ไชย บงกชผ่องอำไพ, “ครูบาเจ้าศรีวิชัย” นักบุญแห่งล้านนาครูบาศีลธรรม, (เชียงใหม่ : มูลนิธิวัดศรีโสดา, ๒๕๕๘).

ชិเกฮารุ ทานาเบ^{๑๔} ได้กล่าวถึงครูบาภิชัยขาวปีในหนังสือทุ่งเหลียงทุ่งคำ ตำนานของผู้นำชาวนาแห่งล้านนาไทยไว้ว่า ในบรรดาครูอาจารย์ที่น่าเคารพนับถือฉัน เราได้ยินกิตติศัพท์ตั้งแต่เป็นตัวย่อยๆ แล้วว่าครูบาปีนี่ดีมากเป็นคนต่อสู้สร้างความคิด เป็นองค์วิเศษก็อยากพบ อดีตหนานอนันต์ซึ่งสมัยนั้นยังเป็นสามเณรอยู่ที่สันกำแพงมาช่วยสร้างบ้านใหม่สวรรค์เป็นลูกศิษย์ของครูบาปีอยู่กับครูบาปีที่เมืองลี ติดตามไปแนะนำให้เราเป็นหัวหน้าบ้านใหม่สวรรค์ ครูบาปีชอบมากเราอยู่กับครูบาไม่นานประมาณปี ๒๕๑๓-๒๕๑๔ ครูบาปีเมตตากรุณามาก เราได้บวชกับท่านคนเรานี้แบ่งเป็น ๒ พวก พวกหนึ่งเอาตามยุคสมัย ส่วนพวกเราเอาตามครูบา ส่วนเรื่องวันเดือนปีเราไม่เกี่ยง เอาวันสีลวันไหนก็เอาเพราะการถือสีลไปได้อยู่ทุกวัน ส่วนพวกทิ้งมลายอยู่ก็ถือธิฐิมานะวันสีลก็ไม่ตรงกันต่างกัน ๑-๓ วันก็ปรับปรุงตามกาลเวลา (วันสีลของครูบาปีกำหนดขึ้นมาหลังวันสีลปฏิทินไป ๓ วัน มีชาวบ้านที่ศรัทธาต่อครูบาขาวปีถือปฏิบัติกันจนถึงปัจจุบันได้แก่ศรัทธาบางกลุ่มของวัดผาหมาม อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน)

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)^{๑๕} กล่าวว่าในลักษณะของบทบาทนักบุญซึ่งแตกต่างจากการให้ทานทั่วไป อันเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของบทบาทของแต่ละท่าน นั่นคือลักษณะของการบำเพ็ญบารมี คือ ให้แก่คนหรือสัตว์เพื่อประโยชน์แก่ชีวิตที่เป็นจริง ไปด้วยจิตใจที่เสียสละแท้จริงโดยไม่หวังผลตอบแทน การให้นั้นเป็นส่วนหนึ่งของการก้าวไปในกระบวนการฝึกฝนพัฒนาตนเองให้มีปัญญาเจริญสมบูรณ์ เพื่อจะได้บำเพ็ญประโยชน์สุขแก่สรรพสัตว์ได้บริบูรณ์ ผู้ให้จะเป็นใครก็ได้ไม่ว่าจะเป็นใหญ่เป็นโตมีอำนาจหรือต่ำต้อย ข้อสำคัญอยู่ที่ว่า ความเข้มแข็งเด็ดเดี่ยวแน่วแน่มั่นใจในกระบวนการศึกษาพัฒนาตนเอง

๑.๖.๒ งานวิจัย

พระมหาศรีธัญญ ปญฺญารโ^{๑๖} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาหลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสุธรรมยานเถระ (ครูบาอินทจักรรักษา) ผลการศึกษาวิจัยเรื่องนี้พบว่า ครูบาอินทจักรรักษาเป็นพระสงฆ์ที่ถือหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ หลักของวิปัสสนากรรมฐาน ทั้งนี้ทุกอิริยาบถที่แสดงออกเป็นเสมือนท่านกำลังสื่อวิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานสู่พุทธบริษัท โดยท่านครูบาเ็นอยู่บนหลักการนี้ จะเห็นได้ว่าถ้าคำสอนใดผิดไปจากหลักการที่ว่ามา

^{๑๔} ชิเกฮารุ ทานาเบ, ทุ่งเหลียงทุ่งคำ ตำนานของผู้นำชาวนาแห่งล้านนาไทย, (นนทบุรี : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, ๒๕๒๙).

^{๑๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), ก้าวไปในบุญ, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๒).

^{๑๖} พระมหาศรีธัญญ ปญฺญารโ, “การศึกษาหลักการและวิธีการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสุธรรมยานเถระ (ครูบาอินทจักรรักษา)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖).

ท่านครูบาจะออกมาชี้แจง แก้ไข ตอบโต้ คำสอนที่ผิดเหล่านั้นโดยมีหลักสำคัญที่สำคัญในการยึดถือสำหรับวินิจฉัย สรุปเป็นประเด็นได้ ๕ ประการ คือ ๑) หลักสติปัญญา ๒) หลักไตรสิกขา ๓) หลักตระหนักถึงศักยภาพของผู้ฟัง ๔) หลักธรรมาธิปไตย ๕) หลักสร้างปัญญา ซึ่งหลักสำคัญดังกล่าวเป็นหลักที่ครูบายึดถือ หลักสำคัญที่ครูบายึดถือ ๕ ประการนี้ อยู่ในกรอบของหลักการทางพระพุทธศาสนา จึงทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของครูบาอินทจักรรักษาประสบความสำเร็จ เพราะท่านเป็นพระภิกษุที่ยึดมั่นในหลักการและวิธีการที่ถูกต้อง และพุทธบริษัทผู้ใดก็ตามที่ดำรงมั่นในหลักการเช่นนี้ ก็ย่อมยังประโยชน์ให้เกิดแก่ผู้ฟังและนำมาซึ่งสัมฤทธิ์ผลในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทำให้พระพุทธศาสนาดำรงมั่น เถลิงชัย ครูบาอินทจักรรักษาอย่างแน่นอน

โสภา ชานะมูล^{๑๗} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ครูบาศรีวิชัย “ตนบุญ” แห่งล้านนา พ.ศ. ๒๔๒๑-๒๔๕๑ ซึ่งได้อธิบายถึงมูลเหตุการณเกิดกรณีครูบาศรีวิชัยถูกอธิกรณ์จากคณะสงฆ์กรุงเทพฯ ในช่วงระหว่าง พ.ศ. ๒๔๕๑ ถึง พ.ศ. ๒๔๗๘ เป็นระยะเวลาจนถึง ๓๐ ปี จากการศึกษาพบว่าการอธิบายถึงมูลเหตุการณเกิดกรณีครูบาศรีวิชัยมีประเด็นแรก คือ สภาพพื้นฐานทางสังคมของล้านนาอันหมายถึงคติความเชื่อของราษฎร และจารีตของสงฆ์ล้านนาที่มีความเกี่ยวพันถึงฐานะและบทบาทของครูบาศรีวิชัย ประเด็นที่สอง คือ ผลของการจัดการปฏิรูปองค์กรสงฆ์ของรัฐบาลสยามนับตั้งแต่ การตราพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ (พ.ศ. ๒๔๔๖) ซึ่งส่งผลถึงการจัดระเบียบการปกครองสงฆ์ใหม่ การเปลี่ยนแปลงการปกครองแบบเอกเทระระบบ “หัวหมวดวัด” เปลี่ยนมาขึ้นกับสงฆ์ฝ่ายปกครองตามลำดับขั้นตั้งแต่เจ้าคณะแขวงถึงเจ้าคณะมณฑล ด้วยเหตุดังกล่าวฐานะของครูบาเจ้าศรีวิชัยจึงต้องถูกจัดการด้วยกลไกอำนาจรัฐก่อให้เกิดกระแสต่อต้านขึ้นในหมู่สงฆ์และชาวล้านนา โดยมีครูบาเจ้าศรีวิชัยในฐานะ “ตนบุญ” เป็นสัญลักษณ์ของการต่อสู้ในครั้งนี้

พระสมชาย ธมฺมสโร^{๑๘} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาบทบาทพระครูบาศรีวิชัย สิริวิชัย ในฐานะนักบุญล้านนา กรณีศึกษาการบูรณะปฏิสังขรณ์ศาสนสถานในล้านนา การศึกษาในครั้งนี้พบว่า พระครูบาเจ้าศรีวิชัยมีบทบาทบอกรับปณิธานในการอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา และถ้อยคำอยู่ในวิถีแห่งธรรมอย่างแน่วแน่มั่นคง นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๔๔ ได้สร้างความศรัทธาจากธรรมะปฏิบัติของท่าน เป็นแบบอย่างที่ดีแก่พุทธบริษัทและพระเถรทั่วไพบ ด้วยความมั่นคงในการบำเพ็ญสมณะวิปัสสนากัมมัฏฐาน จนเป็นที่เลื่องลือสักการะทั่วไปในหมู่ชาวล้านนา กอปรกับช่วงเวลา ตั้งแต่

^{๑๗} โสภา ชานะมูล, “ครูบาศรีวิชัย” ตนบุญแห่งล้านนา(พ.ศ. ๒๔๒๑-๒๔๕๑), **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (คณะศิลปศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๔).

^{๑๘} พระสมชาย ธมฺมสโร, “ศึกษาบทบาทพระครูบาเจ้าศรีวิชัย สิริวิชัย ในฐานะนักบุญแห่งล้านนา กรณีศึกษาการบูรณะปฏิสังขรณ์ศาสนสถานในล้านนา”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

ปีพุทธศักราช ๒๔๔๒ เป็นต้นมา ได้มีการยกเลิกหัวเมืองประเทศราชล้านนา เพื่อรวมเป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรสยาม ย่อมเป็นที่เชื่อว่าพระพุทธศาสนาคือเครื่องมือ พื้นฟูคำจูนจิตใจของชาวล้านนาที่กำลังเสียขวัญกำลังใจ ดูเหมือนว่าในยามนั้นพระครูบาศรีวิชัย จะเป็นศูนย์รวมจิตใจความเลื่อมใสศรัทธาของล้านนาเอาไว้ได้ดังปรากฏเป็นรูปธรรมชัดเจนจากจำนวนวัดกว่าหนึ่งร้อยกว่าแห่งที่ได้รับการบูรณะในช่วงเวลานั้นเรื่อยมาจนถึงปี พ.ศ.๒๔๗๗

พระมหาวรจักร ฉนทชาโต^{๑๙} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาบทบาทและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชสังวรญาณ(พุทธ ฐานิโย) พบว่าการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชสังวรญาณ(พุทธ ฐานิโย) ท่านจะเน้นการสอนในเรื่องการเจริญสติวิปัสสนาตามหลักของพระพุทธศาสนา คือ หลักสติปัฏฐาน ๔ คือการพิจารณากาย การพิจารณาเวทนา การพิจารณาจิต และการพิจารณาธรรม นอกจากนั้นท่านยังสอนหลักการทำสติตามรู้ความคิดให้สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันคือให้สามารถทำสติตามอริยาบถ เพื่อเป็นการฝึกสติสมาธิได้ทุกอริยาบถ นอกจากนี้ยังพบว่าพระราชสังวรญาณ (พุทธ ฐานิโย) ท่านเป็นพระนักเผยแผ่ที่เต็มเปี่ยมด้วยศรัทธาที่มั่นคงในพระพุทธศาสนาและมีอุดมการณ์ที่แน่วแน่ต่องานการเผยแผ่พุทธธรรม และเป็นแบบอย่างให้พระนักเผยแผ่รุ่นหลังได้ดำเนินรอยตาม

วาสนา นุชนิยม^{๒๐} ได้ศึกษาเรื่อง ศึกษาบทบาทการส่งเสริมการศึกษาของพระราชธรรมมาลังการ (จันทร์ กตปุญโญ) จากการศึกษาพบว่า ภูมิหลังชีวิตบทบาทการส่งเสริมพระพุทธศาสนาและแนวคิดด้านการศึกษาของพระราชธรรมมาลังการ (จันทร์ กตปุญโญ) มีความมุ่งมั่นสนใจใฝ่ในการศึกษาได้ปฏิบัติตามระเบียบมหาเถรสมาคม โดยทุ่มเท เสียสละทำงานเพื่อพระพุทธศาสนา สนับสนุนส่งเสริมการศึกษาของคณะสงฆ์ ท่านให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการศึกษาคณะสงฆ์ ด้านพระปริยัติธรรม และการศึกษาด้านอื่นๆ ที่เหมาะสมสมควร แก่พระภิกษุ สามเณร และคฤหัสถ์ ถือเป็นหน้าที่ ที่สำคัญอย่างหนึ่งท่านมองเห็นประโยชน์ของการศึกษาได้มีนโยบายในการส่งเสริมการศึกษา ในทุกระดับ ท่านได้คิดก่อตั้ง วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง จนเป็นผลสำเร็จเพื่อนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้ศึกษานั้นมาปฏิบัติสนองงานกิจการคณะสงฆ์ส่งผลให้พระภิกษุ สามเณรมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

^{๑๙} พระมหาวรจักร ฉนทชาโต, “การศึกษาบทบาทและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชสังวรญาณ (พุทธ ฐานิโย)”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

^{๒๐} วาสนา นุชนิยม, ศึกษาบทบาทการส่งเสริมการศึกษาของพระราชธรรมมาลังการ (จันทร์ กตปุญโญ), *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙).

๑.๖.๓ รายงาน/เอกสารประกอบงานสัมมนา

ขวัญชีวัน ศรีสวัสดิ์^{๒๑} ได้ศึกษาเรื่อง ขบวนการครุบาชาวปักกะเหริ่งโปว์ในภาคเหนือของประเทศไทย จากการศึกษาพบว่า การปฏิบัติที่เคร่งครัดของครุบา เช่น การกินมือเดียว ไม่กินเนื้อสัตว์ การนั่งวิปัสสนาอย่างเคร่งครัด การเดินทางไปสร้างพระธาตุวัดวาอารามและสิ่งก่อสร้างในที่ทุรกันดารต่าง ๆ เป็นการสะสม “บุญบารมี” ของครุบาและเป็นพื้นฐานที่ลูกศิษย์รวมทั้งกะเหริ่งโปว์มองว่า ครุบาไม่ใช่คนธรรมดาแต่เป็น “พระเจ้า” ที่ศักดิ์สิทธิ์ค่าเล่าเรียนในด้านอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ของครุบาที่ตามมา เช่น ความสามารถในการปราบผีร้าย ความสามารถปกป้องอันตรายให้ตัวเองและผู้อยู่ใต้การปกครองในยามหน้าสิ่วหน้าขวานได้ ความสามารถในการหยั่งรู้หรือการเป็นผู้มี “หุทิพย์ ตาทิพย์” สิ่งที่กะเหริ่งได้จากครุบา คือ การขอให้ฝนตกตามฤดูกาล การขอให้ปราศจากโรคภัย การได้รับความอุปถัมภ์คุ้มครอง

ขวัญชีวัน บัวแดง^{๒๒} ได้รวบรวมงานวิจัยที่ทำในเขตพื้นที่ทางภาคเหนือของประเทศไทยและเขตรัฐฉานเหนือและตะวันออกของประเทศพม่า เพื่อเปรียบเทียบในด้านความหมายของ “ครุบา” ครุบาในโครงสร้างคณะสงฆ์ วัตรปฏิบัติของครุบา และความสัมพันธ์ระหว่างครุบาลูกศิษย์และผู้เชื่อถือศรัทธา และเพื่อทบทวนสู่การพัฒนางานศึกษาเกี่ยวกับเรื่องครุบา ที่เป็นปรากฏการณ์ความเชื่อและการปฏิบัติที่แพร่หลายในล้านนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งพื้นที่ล้านนาในขอบเขตการศึกษานี้ ในก่อนทันสมัยเป็นพื้นที่เขตวัฒนธรรมที่กว้างไปกว่าเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยในปัจจุบัน ครอบคลุมบางส่วนของรัฐฉานของประเทศพม่าและแคว้นสิบสองปันนาของประเทศจีน โดยมีขอบเขตที่ไม่คงที่ขึ้นอยู่กับบริบททางการเมืองที่แตกต่างกันไปในแต่ละยุค แต่เป็นพื้นที่ที่ผู้ปกครองและผู้คนมีความเชื่อมโยงกันในการเมือง เศรษฐกิจและศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทางศาสนาจะเห็นได้ชัดว่ามีการใช้ภาษาในทางพระพุทธศาสนาาร่วมกัน

ชลธิธิ์ ชูชาติ^{๒๓} ได้เขียนลักษณะผู้มีบุญหรือต้นบุญในล้านนาดังนี้ ต้นบุญ คือ หน่อของพระพุทธเจ้าเกิดออกมาบำเพ็ญบารมีเช่น พระพุทธเจ้า ให้ชาวบ้านได้ศรัทธา ให้ศีล ให้ทานโปรดคนทั้งหลายให้พ้นจากบาป ในเมืองเหนือมีต้นบุญ ๔ องค์เท่านั้น คือ ๑) ครุบาศรีวิชัย ๒) ครุบาชาวปี ๓) ครุบาเฮือน ๔) ครุบาวงศ์หรือครุบาชัยยะวงศาพัฒนา เป็นที่น่าสังเกตว่า ต้น

^{๒๑} ขวัญชีวัน ศรีสวัสดิ์, “ขบวนการครุบาชาวปักกะเหริ่งโปว์ในภาคเหนือของประเทศไทย”, รายงานวิจัย, (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๓๒).

^{๒๒} ขวัญชีวัน บัวแดง, “ครุบาในพุทธศาสนาแบบล้านนา : ความหมาย วัตรปฏิบัติและความสัมพันธ์กลุ่มชาติพันธุ์” รายงานโครงการทบทวนสภาพองค์ความรู้, (เชียงใหม่ : คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๘).

^{๒๓} ชลธิธิ์ ชูชาติ, แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องครุบาในล้านนา, (เชียงใหม่ : วิทยาลัยครูเชียงใหม่ สหวิทยาลัยล้านนา, ๒๕๓๕).

บุญดังกล่าวเป็นศิษย์ของครูบาศรีวิชัย ๓ คน เหลืออีก ๑ คนคือครูบาชัยยะวงศาพัฒนาเป็นศิษย์ของครูบาขาวปี สำหรับครูบาศรีวิชัยชาวบ้านและกะเหรี่ยงซึ่งช่วยท่านพัฒนา ถือว่าครูบาศรีวิชัยเป็น ต้นบุญ สำหรับครูบาขาวปี มีหลายคนเชื่อว่า “ท่านจะเป็นพระพุทธเจ้าองค์หนึ่งในภพหน้า” หรือเป็นพระศรีอาริยมตไตรย์ ยังมีครูบาองค์อื่นๆ ยังมีบุญบารมีไม่ถึงต้นบุญ ต้องบำเพ็ญอีกมาก เพราะใช้คาถาอาคม ใช้มนต์ ส่วนครูบาศีลธรรม (ศรีวิชัย) ครูบาขาวปีไม่ใช้มนต์คาถา ใช้ปันพรอย่างเดียว อย่างไรก็ตามชาวบ้านส่วนใหญ่เชื่อว่า ต้นบุญคือ พระหรือคนศักดิ์สิทธิ์ มีดาวเสวยรู้เห็นอะไรหมด

จากการที่ได้ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า ครูบาอภิชัยขาวปีมีบทบาทสำคัญในการสร้างความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาให้กับกลุ่มคนชาติพันธุ์ต่างๆ ในภาคเหนือ โดยผ่านงานสาธารณประโยชน์ งานสังคมสงเคราะห์ การสร้างศาสนสถานต่างๆ และงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งยึดแบบอย่างและเจริญรอยตามผู้เป็นอาจารย์คือ ครูบาศรีวิชัย ท่ามกลางยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในล้านนาซึ่งเต็มไปด้วยอุปสรรคในการดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการรักษาจารีตดั้งเดิม แต่ครูบาอภิชัยขาวปีก็ยังสามารถยืนหยัดและทำกิจที่เป็นประโยชน์ให้กับพระพุทธศาสนาได้อย่างดี จากการได้ทบทวนทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจในการที่จะศึกษาบทบาทเผยแผ่ของครูบาอภิชัยขาวปี เพื่อเป็นการประกาศเกียรติคุณของครูบาอภิชัยขาวปีในการทำงานให้กับพระพุทธศาสนา เชิดชูคุณความดีเพื่อเป็นแบบอย่างในกับอนุชนรุ่นหลังสืบไป

๑.๗ วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเน้นการวิจัยทางด้านเอกสาร (Documentary Research) และสัมภาษณ์ (Interview) โดยมีขั้นตอนการวิจัยศึกษาค้นคว้าดังต่อไปนี้

๑.๗.๑ รวบรวมข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) ค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๓๙ และหนังสืออัตชีวประวัติและคำสอนของครูบาอภิชัยขาวปี

๑.๗.๒ รวบรวมเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Sources) ศึกษาเอกสารสิ่งตีพิมพ์ตำราทางวิชาการ หนังสือประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรม วารสาร หนังสือพิมพ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๗.๓ สัมภาษณ์โดยคัดเลือกจากเกณฑ์คือ ๑.) บุคคลผู้ร่วมยุคสมัยของครูบาอภิชัยขาวปีทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์จำนวน ๗ ท่าน ๒.) นักวิชาการที่ศึกษางานเขียนหนังสือ บทความงานวิจัยเกี่ยวกับครูบาอภิชัยขาวปีจำนวน ๓ ท่าน ได้ดังนี้

๑) บุคคลผู้ร่วมยุคสมัยของครุบาอภิชัยขาวปี

๑. พระครูคัมภีรธรรม วัดทุ่งปุน จังหวัดเชียงใหม่
๒. พระครูสุนทรธรรมการ วัดพระพุทธรูปมหาพนาม จังหวัดลำพูน
๓. พระประกอบบุญ สิริญาณ วัดมหาวัน จังหวัดลำพูน
๔. พ่อน้อยอินทร์ มั่งใหม่ บ้านดอนไฟ อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่
๕. พ่ออินปิ่น มาเรือน บ้านผาพนาม อำเภอเถิน จังหวัดลำพูน
๖. พ่อศรีนวล วงศ์ษา บ้านผาพนาม อำเภอเถิน จังหวัดลำพูน
๗. แม่ยุพา กัญจนวงศ์ บ้านผาพนาม อำเภอเถิน จังหวัดลำพูน

๒) นักวิชาการที่ศึกษางานเขียนหนังสือ บทความ งานวิจัยเกี่ยวกับ ครุบาอภิชัยขาวปี

๑. ดร. พรศิลป์ รัตนชูเดช พธ.ด.(พระพุทธศาสนา)
 ๒. ผศ.ดร. วิโรจน์ อินทนนท์ ป.ธ. ๗, Ph.D. (ปรัชญา)
อาจารย์ประจำภาควิชาปรัชญาและศาสนา
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 ๓. ผศ.ดร. ขวัญชีวัน บัวแดง Ph.D.(Anthropology)
อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ๑.๗.๔ วิเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นของงานวิจัย
- ๑.๗.๕ สรุปผลการวิจัย และการนำเสนอผลการวิจัย

๑.๘ ประโยชน์ที่ได้รับ

- ๑.๘.๑ ได้ทราบถึงชีวประวัติและอุดมการณ์ของครุบาอภิชัยขาวปี
- ๑.๘.๒ ได้ทราบถึงบทบาทของครุบาอภิชัยขาวปีที่มีต่อสังคมล้านนา
- ๑.๘.๓ ได้ทราบถึงบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของครุบาอภิชัยขาวปี
- ๑.๘.๔ เพื่อเป็นแนวทางการศึกษาและแบบอย่างการทำงานเพื่อสังคมของคณะสงฆ์ในสังคมไทยในยุคปัจจุบัน